

Nekoliko o objektivnem postopanju v tiskovnih rečéh.

Objektivno postopanje je zadobilo velik pomen za tisek, so-sebno perijodični. Tako globoko sega v politične in socialne od-nošaje, da utegne biti umestno, če „Slov. Pr.“ otvori svoje pre-dale mali razpravi o tem. Istina je, da posebna narava tiska zahteva posebnih določil, razlikujočih se v marsičem od splošnih določil kazenske pravde; toda postopanje v tiskovnih rečéh ne bi smelo biti različno uprav v temeljnih načelih kazenske pravde, a to je v istini. Po rednem postopanju ni pravde brez obdolženca, krive osebe; objektivno postopanje takšno, kakeršno je danes, pa v nemar pušča osebo in se drži samo objekta. Lahko re-čemo, da zakonodavcu ni bil namen, to ukreniti. Zakonodavni faktorji niso prav umeli pomena objektivnemu postopanju in niso mislili, da lahko dobi takšno razsežnost in obliko, kakeršno ima danes. Še danes živi in deluje marsikedo, ki je pomagal urejevati objektivno postopanje; še živi Lienbacher, ki je z nekoliko pravico imenovan oče objektivnega postopanja, ker mu je, tedanji državni pravdnik na Dunaji, gladil pot v prakso in imel hud publicističen boj z onimi, ki so zametavali to po-stopanje. Ti uredniki se odločno branijo priznati, da so v mislih imeli takšno praktično uporabo objektivnega postopanja. Objektivno postopanje bilo naj bi po duhu zakona in volji zakonodavcev zgol subsidijarno, danes je pa redno.

Subsidijarni značaj objektivnega postopanja se dá dokazati po zgodovini, po tem, kakor je nastalo.

Tiskovni red z dné 27. majnika 1852 še ne pozna objektiv-nega postopanja. § 25. govori le o zasegi, katero izvršuje poli-tično oblastvo in proti kateri pristoja le rekurz do namestnika in dalje do najvišjega policijskega oblastva. Sodišča torej niso

imela nikakega posla z zasegami. Objektivno postopanje ima svoj izvor v zakonu o kazenskem postopanju v tiskovnih rečeh z dné 17. dec. 1862 in zanimivo je, kako je objektivno postopanje po sklepu državnega zbora dobilo proti utešnjujočemu vladnemu predlogu ono zakonito obliko, kakeršno v bistvu še danes ima po kazensko-pravdnem redu iz l. 1873. Vladna predloga l. 1861. določala je v §-u 41. o objektivnem postopanju tako-le: „Če državni pravdnik iz katerega si bodi razloga ne more dvigniti obtožbe proti določeni osebi, lahko predlaga . . .“. Državni zbor pa je to obliko predrugačil in v § 16., kateremu odgovarja sedanji § 493. kaz. pr. r., izrekel: „Državni pravdnik more, tudi če ne dvigne obtožbe proti nikaki osebi, . . . zahtevati . . .“. Po vladni predlogi je torej smeti zahtevati objektivne razsodbe le tedaj, kedar ni moči proti določeni osebi postopati, tako bi bilo n. pr. pri inozemskih tiskovinah, kedar je zastarenje proti storilcu i. t. d. „A contrario“ se dá torej reči: tam pa, kjer je moči proti določeni osebi postopati, ni, da bi se zahtevala le objektivna razsodba, nego držati se je storilca. A po sklepu državnega zbora je državnemu pravdniku na prosto voljo dano, zahtevati tudi tam le objektivne razsodbe, kjer mu je storilec znan in ga je moči preganjati, in po denašnji praksi je to navada. Na prvi pogled mora se vsakemu videti čudno, kako to, da je državni zbor razširil pravico državnega pravdnika, kako je mogla vlada, utešnjujoč pravico svojega organa, biti liberalniša, nego li državni zastop. A razlika ni tolikšna, kakeršno je videti na prvi pogled, ker tudi po vladni predlogi, in to izhaja iz besed: „iz katerega razloga si bodi“, državni pravdnik lahko uvažuje razloge, zaradi katerih se poprime zgol objektivnega postopanja. Ti razlogi so mu lahko tudi politični in nahajajoči se v katerih odnošajih koli, tako da mu ne kaže in torej ne „more“ preganjati storilca. In prav ta razlog je utegnil napotiti državni zbor, da se je odločil za diktijo, ki odpravlja navidezne spone državnega oblastva.

Da je bilo objektivno postopanje vzlic temu le subsidijarno in izjemno, kaže nam praksa, ki je prišla za zakonom, — zasegali niso le tiskovin, nego preganjali so tudi žurnaliste. A le-ti so kmalu občutili, da to ni prijetno, in želeli so si le objektivnega postopanja. Državno pravdništvo Dunajsko je temu rado ugodilo, postopajoč vsikedar le objektivno, kedar se mu je takšna

želja izrazila od lista. Toda kmalu se je izpremenilo mnenje o objektivnem postopanju. To pa zategadelj, ker so začeli liste — ustavljati na podlogi § 38. tiskovnega zakona, kateri je sedaj po zak. z dne 15. oktobra 1868 razveljavljen. Žurnalisti vseh strank so se dvignili ter v spomenici pritožili do pravosodnega ministerstva zaradi „krive“ interpretacije zakonove. Zahtevali so zopet osebnega preganjanja, da bi jim bilo moči svoj list braniti po rednem postopanju pred sodnikom. Po razveljavljenem § 38. tisk. zak. odpadel je poglobitni povod tej pritožbi.

V novo fazo stopilo je objektivno postopanje po zakonu z dne 9. marcija 1869, št. 32 drž. zak., s katerim so se uvedla porotna sodišča za hudodelstva in pregreške, storjene po vsebini tiskovin. Do tedaj so razsojala v objektivnem in subjektivnem postopanju sodišča, sestavljena od sodnikov-pravnikov, odslej pa jim je dana le razsoja v objektivnem postopanju. Državnemu pravdniku je bilo torej uvaževati razmere, ima li upanje zmagati s subjektivno obtožbo pred porotniki, — če ne, kazalo mu je poprijeti se objektivnega postopanja ter zahtevati sodbe sodnikov po poklicu, ker si je njen izid laglje predočeval. Ali občutilo se je kot anomalija to, da ima državni pravdnik pravico izbirati si sodišče in si to urediti tako, kakor mu bolje kaže, — čeprav je stvar jedna in ista, namreč inkriminovana vsebina tiskovine. Zahtevati je bilo smeti po pravici, da sodi kaznjivost tiskove vsebine isto sodišče, katero je pristojno soditi v subjektivnem postopanju.

Toda pomoči tudi ni donesel kazensko-pravdni red iz l. 1873., nego poostril in razširil je celó še objektivno postopanje. Da je to jasno, poseči nam je nekoliko nazaj. Tiskovni red iz l. 1852. dovoljeval je v § 25. zaseči tiskovino, če je iz njene vsebine izhajalo kaznjivo dejanje, katero je bilo uradoma preganjati. Bilo je torej moči zasegati tudi zaradi prestopkov, če jih je bilo uradoma preganjati. Zakon o kazenskem postopanju v tiskovnih rečeh iz l. 1862. poznal je v § 16. preganjanje tiskovin le za hudodelstva in pregreške, in tega se je držala tudi novela iz l. 1868. v čl. V. Kazensko-pravdni red iz l. 1873. pa, določujoč v § 493., „da sodišče razsodi o tem, ustanovi li vsebina kake tiskovine kako kaznjivo dejanje...“, zopet raztega preganjanje na prestopke in gre še dalje, nego li tiskovni

red 1852. l., ker dopušča preganjati tudi zaradi privatnih prestopkov, če to javni interes zahteva. Določilo §-a 493. daje torej oblast državnemu pravdniku, da objektivno postopa tudi tam, kjer bi subjektivno ne mogel. Ni nam pri rokah gradivo, iz katerega bi razvideli, kako so nastala ta, diskrecijonarno moč državnega oblastva takó zeló razširjajoča določila, a vidi se nam, da državni zbor ni si predočeval dosežaja njihovega.

Ta določila so storila, da so pričeli — a to še le pred nekoliko leti — zasegati tiskovine, ako so žalile vnanje suverêne. Vnele so se zaradi tega živahne razprave, ali je to po zakonu, mari ni. Zagovorniki tega postopanja sklicevali so se na to, da zakon dopušča preganjati kaznjiva dejanja v obče in ne prebirajoč, ali jih je preganjati uradoma, ali le zasebno, potem da javni interes zahteva, da ni žaliti vnanjih vladarjev, ker bi žalitve vzbudile publicistične in eventualno diplomatične razprave, te pa bi utegnile kaliti odnošaje med državami.

(Dalje in konec prihodnjič.)

Dr. F.

Zadružništvo (socijalizem).

Ako sem si dovolil, rabiti slovensko besedo za latinsko: „socijalizem“, opravičil bodem to lahko. Pomen jugoslovanske zadruge je bil in je še danes: vzajemno delo več oseb in vzajemno uživanje pridelkov, ali njih razdeljevanje med iste osebe. Prav to pa je tudi pomen socijalnim naukom naše dobe. Razlika je le ta, da stoji jugoslovanska zadruha na trdni podlogi krvnega sorodstva, novejši učitelji pa si upajo združiti ljudi v vzajemno delo brez posebne vzajemne ljubezni.

Kjerkoli se vzbudi močna vzajemna ljubezen, pravo bratoljubje, onda se mu približa tudi zadružništvo. Nahaja se tudi v zgodovini krščanske vere. Ko se je namreč začel širiti nauk krščanske ljubezni, prešinila je ta ljubezen tako močno nekatere vernike, da se jim je videlo potrebno, razdeliti tudi vso svojo imovino med krščanske brate. (Primerjaj v zgodovini apostolov pripovedko: „Ananija in Safira“.) Pri tem zadružništvu pa za-